УДК 639:061.2(09) *О.Р. Проців – Івано-Франківське ОУЛМГ*

ДІЯЛЬНІСТЬ МИСЛИВСЬКИХ ТОВАРИСТВ В АВСТРО-УГОРСЬКІЙ ІМПЕРІЇ, РОСІЇ ТА ПОЛЬЩІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

Проілюстровано напрямки діяльності мисливських товариств в Австро-Угорській імперії, Росії та Польщі у другій пол. XIX – першій пол. XX ст. Здійснено спробу оцінення напрямків їхньої роботи, господарської та культурної спадщини. Проаналізовано тенденції розвитку мисливських товариств, вплив на їхній розвиток політичних режимів, цивілізаційної трансформації суспільства, адміністративно-географічного розміщення.

Ключові слова: мисливство, мисливські товариства, Австро-Угорська імперія.

O.P. Protsiv – Ivano-Frankivsk regional management of forest and hunting economy

Activity of hunting societies in Austrian-hungarian empire, Russia and Poland in the second part of 19th – in the beginning of 20th centuries

It was showed the directions of the hunting societies' activity in Austro-Hungarian Empire, Russia and Poland in the second part of 19th – in the beginning of 20th centuries. It was realized attempt of value the directions of their work, their economic and cultural inheritance. It was analyzed the tendencies of development the hunting societies, influence at their development by political regimes, civilized transformation of society, administrative – geographical arrangement.

Keywords: hunting, hunting societies, Austro-Hungarian Empire

Без ґрунтовного дослідження громадських організацій неможливо повністю проаналізувати суспільно – політичні процеси. Для досягнення інтересів своїх членів вони відповідно впливали на процес ухвалення законодавчих актів в галузі мисливського господарства.

Дана проблематика широко висвітлювалась у періодичній пресі Австро-Угорської імперії, а саме у журналах "Łowiec" ("Мисливець"), який виходив у Львові як друкований орган Галицького мисливського товариства з 10 січня 1878 р., "Łowiec Polski" ("Мисливець польський"), що виходив у Варшаві як орган цісарського товариства правильного полювання Польщі з 1899 р. та "Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie" ("Мисливський огляд та польське полювання"), "Łowiec Wielkopolski" ("Великопольський мисливець").

Метою та завданням цього дослідження є висвітлення діяльності мисливських товариств в Австро-Угорській імперії, Росії та Польщі у другій половині XIX – першій половині XX ст. з наголосом на висвітленні організаційних, соціальних та політичних аспектів їхньої діяльності. Витоки мисливських товариств на Галичині починаються ще з 1838 р., коли створюється "Міське мисливське товариство" у Львові, яке було представлене купцями та промисловцями, рідше представниками міської інтелігенції, і мало право на полювання у багатьох маєтках біля міста Львова. У 1859 р. організовується Лісовицьке товариство [1].

У 1876 р. утворюється "Галицьке мисливське товариство" [2]. Цього ж 1876 р. засновується Мисливське товариство ім. Святого Губерта [3]. Загалом у Галичині в період створення Галицького мисливського товариства побільшало товариств відповідно до всіх їх напрямків діяльності (табл. 1) [4].

Табл. 1. Чисельність товариств у Галичині з 1874 по 1883 рр.

Напрямок діяльності товариства	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	Чисельність товариств в Австро-Угорській імперії в 1883 році	Припадає на Галичину	% від загальної чисельності
Суспільно-політичний	224	271	278	306	325	338	372	426	476	556	9462	5,88	42,5
Економічний	165	181	181	194	187	203	237	252	284	341	5088	6,70	26,1
Гуманітарний	196	220	240	262	276	300	316	345	372	400	4846	8,25	30,5
Інші	5	5	5	5	6	7	8	10	9	11	392	2,8	0,9
Всього	590	677	704	767	794	848	933	1033	1141	1308	19788	6,61	100

Аналогічні мисливські товариства за цей період у Галичині створюються також в інших містах. Так, 19 листопада 1880 р. у Ряшеві (Жешув) утворюється "Жешовське мисливське товариство". Фінансування товариства складалось із членських внесків – 5 гульденів вступні і 15 гульденів щорічні. Товариство фінансувало зарплату для окремого охоронця, який обходив базар у Ряшеві і слідкував за торгівлею дичиною. 30 грудня на аукціоні товариство орендує 30 тис. моргів мисливських угідь, за які сплачує 279 гульденів. Термін оренди становив п'ять років. З часу діяльності товариства членські внески становили 8 крон щомісяця. У післявоєнний час завдяки діям членів товариства вдалось конфіскувати у браконьєрів 2000 одиниць зброї, та близько 4 кубічних метрів силець. На честь святкування п'ятдесятої річниці діяльності товариства видано книгу, у якій було висвітлено його діяльність за ці роки [5].

10 травня 1874 р. у Кракові створюється "Галицьке Татранське товариство". Його статут був зареєстрований 19 травня 1874 р. Галицьким намісництвом, розпорядженням за № 11734, і цього ж року його було перейменовано на "Татранське товариство". Офіс товариства знаходився у Кракові і мав філію у Коломиї. Однією з цілей товариства була охорона рідкісних тварин, які населяли гори. Товариство у 1894 році нараховувало 2282 членів [6].

12 лютого 1876 р. із реєстрацією статуту утворюється Галицьке товариство охорони тварин, метою якого була охорона від переслідувань і знищення всіх видів тварин, яких добували з порушенням вимог закону. Друкованим органом товариства був журнал "Місячник" [7].

Володимир Дідушицький був засновником Галицького мисливського товариства, а також Крайового рибальського товариства у Кракові, яке почало свою роботу від часу реєстрації статуту Галицьким намісництвом 24 серпня 1879 р. Метою рибальського товариства було піднесення і охорона рибоболовлі у Галичині. Товариство зариблювало річки Дністер, Віслу, Буг, Сян [8].

15 лютого 1978 р. створюється Галицьке лісове товариство у Львові. Товариство ставило такі цілі як розвиток лісового господарства у Галичині, підтримка лісових інтересів. Це товариство заклало у Галичині 70 метеорологічних та фенологічних станцій. Під керівництвом товариства виходив журнал "Sylwan". На кінець 1891 р. товариство складалось з 9 почесних членів, 660 звичайних членів та 135 делегатів. У власності товариства станом на липень 1881 р. було 1795 злотих [9].

На території Польщі у лютому 1889 р. 45 мисливців, з них 26 поляків та 19 росіян, звернулось до Москви до Російського мисливського товариства з клопотанням про відкриття у Варшаві його філії. Багато мисливців, які підписались під цим клопотанням, мали аристократичне походження (графи, барони). 12 квітня 1899 р. відбулось перше засідання Варшавського відділу цісарського товариства правильного мисливства. Для піднесення ролі товариства на засіданні товариства 17 січня 1890 р. було вирішено прийняти у почесні члени товариства всіх губернаторів, віце-губернаторів, керівників повітів, керівників поліції, опрацьовано проект мисливського закону, який би був обов'язковим на території 10 губерній Королівства Польського.

Для того, щоби зменшити браконьєрство, товариство постановило запровадити нагороди: за кожну відібрану зброю – 50 копійок, а за ретельність у боротьбі з браконьєрством – преміювання годинником "Tissot" вартістю 30 рублів. За період з 1899 по 1914 рр. товариство конфіскувало 47021 одиницю зброї, мисливським охоронцям виплачено 23210 рублів та премійовано 132 охоронці годинниками "Tissot". Товариство бере в оренду низку мисливських господарств, де для своїх членів організовує полювання. У 1899 р. під егідою товариства відбулась у Варшаві мисливська виставка та починає виходити друком журнал "Łowiec polski". Цей журнал виходить у Польщі й досі. Його видання було порушено лише в період Другої світової війни. Всього у 1899 р. нараховувалось 1148 членів товариства. У 1902 р. в члени товариства було прийнято відомого Польського письменника Генріка Сінкевича.

Після Першої світової війни товариство реформується, отримує назву "Центральна спілка Польських мисливських товариств" і відходить від провадження мисливсько-господарської функції, а зосереджується на захисті інтересів своїх членів і лобіювання мисливства, сприяє створенню розгалуженої мережі мисливських господарств. З метою залучення нових членів зменшується вартість членських внесків до 20 злотих [12].

У своїй діяльності воно зосереджувалось на агітації, видавничій діяльності, захисті інтересів мисливства на східних землях – загалом на піднесенні мисливської культури.

У напрямку пропаганди товариство вживало таких заходів, як організація серії передач на Віленському радіо під назвою "Мисливська хвилька". До 1 листопада 1935 р. видано 71 номер мисливського додатку до журналу

"Слово" у Вільні, на що з бюджету товариства витрачено 5270 злотих, до того ж ці кошти були витрачені виключно на друк, оскільки статті писали члени товариства безоплатно. У справі захисту регіональних інтересів, товариство стояло на принципах децентралізації влади у сфері мисливства. У справі боротьби з браконьєрством товариство боролось не тільки з нелегальними браконьєрами, а й з легальними, а також з браконьєрами, які самі ведуть мисливське господарство. З 1928 до 1935 р. товариство для винагороди поліцейських та єгерів витратило 1970 злотих. Але найгірше, як вважали члени товариства, було не браконьєрство, а апатія і байдужість більшості мисливців.

Крім цього, з питань мисливства було написано дуже багато звернень до влади. Так зване "легальне" браконьєрство придушувалось завдяки наданню таким справам розголосу у засобах масової інформації. З 1926 р. Віленське мисливське товариство видає "Мисливські труби" як додаток до газети "Слово" [13].

Ще у 1845 р. досить відомий польський полеміст М. Реймона у книзі "Мисливське господарство та стародавня історія польського мисливства" стверджував: "Занепад, в якому перебуває мисливське господарство, повинен спонукати насамперед великих землевласників до руху вперед тієї галузі, яка має тісний зв'язок із сільським та лісовим господарством. Кожна економічна галузь повинна давати прибутки та бути корисною для суспільства. Для розвитку мисливства потрібно об'єднати зусилля як окремих осіб, так і цілого суспільства. Найліпшим для цього способом було б утворення мисливського товариства".

Мисливські товариства у багатьох країнах спричинились до піднесення добробуту місцевості, яка має відповідні умови для розвитку мисливської галузі. В інших країнах, де створені мисливські товариства, мисливська галузь стоїть на висоті і дає від експорту дичини великі прибутки. Створення мисливського товариства не є складною справою, потрібна лише добра воля, яка б опиралась на солідарність. Для створення товариства потрібно, щоб він опирався на відповідний статут. Засновники товариства повинні між собою домовитись про вибори керівництва. Загальні збори повинні вибрати з-поміж себе керівництво. Членські внески насамперед повинні йти для нагород за знищення хижаків, для преміювання за зразкове ведення мисливського господарства і для випуску спеціального мисливського журналу.

Мисливський статут ставив такі завдання, а саме: солідарну відповідальність за ведення мисливського господарства, правила функціонування мисливського господарства, використання членських внесків, встановлення правил полювання для мисливців, які не є членами товариства, визначення порядку проведення полювання для добування дичини власником земельної ділянки, встановлення взаємовідносин між сусідніми господарствами, призначення премій для боротьби з браконьєрством та виявлення осіб, які неналежно ведуть господарство.

За належного розвитку мисливства потрібно видавати мисливський журнал, який би був присвячений мисливському господарству, узагальнював би статистичні показники зі всіх частин країни, повідомляв би про різноманітні полювання та враження від них. Товариство повинно було створити відповідну мисливську школу, в якій навчали би єгерів та спеціалістів по догля-

ду за мисливськими тваринами [14]. У зв'язку із загостренням міжнаціональних відносин, яке відбулось внаслідок анексії західноукраїнських земель Польщею, домінантою утворення громадських організацій стає національна, а не професійна належність.

17 квітня 1925 р. Станіславівський уряд завізував статут товариства "Ватра". Членами товариства були здебільшого українці. Відповідно до цього статуту встановлювалось, що місцем знаходження товариства є місто Станіславів, а емблемою – олень. Майно товариства складалось як зі вступних, так і щорічних та щомісячних внесків членів товариства, а також інвентарю, фонду, який призначений на відтворення стану дичини, та спонсорських внесків [10]. Аналогічне мисливське товариство існувало у Львові. Українське мисливське товариство "Тур" знаходилось у Львові за адресою вул. Домініканська, 11. З 1937 р. воно спільно із журналом "Новий час" організувало видання самостійного додатку "Ловецтво", перший номер якого вийшов 27 березня 1937 р, чим було започатковано українську мисливську періодику. Світ побачило 12 номерів цього часопису [11].

Висновок. Мисливські товариства, які були організовані в Австро-Угорській імперії, Росії та Польщі в другій половині XIX – на поч. XX ст. за своєю діяльністю поділялись таким чином:

а) члени товариства орендували мисливські угіддя і вели мисливське господарство;
б) до товариства входили виключно мисливці і його основною метою було лобіювання своїх інтересів через зміни мисливського закону, надання в оренду мисливських угідь, тиск на владу щодо фінансування мисливських проектів (виставок, випуску літератури тощо), більш ефективне переслідування браконьєрів;
в) члени товариства не були мисливцями, але їхньою метою була охорона мисливських тварин від браконьєрів та контроль з боку товариства за власниками мисливських угідь на предмет дотримання вимог мисливського законодавства.

Окрему групу громадських організацій (Татранське товариство, Галицьке товариство охорони тварин, Крайове рибальське товариство у Кракові, Галицьке лісове товариство у Львові) становили товариства, метою яких була охорона мисливських тварин.

У 1920-х рр. у зв'язку із загостренням національного питання у Польщі, до складу якої на той час входили окуповані західноукраїнські землі, організуються мисливські товариства, домінуючим чинником утворення яких була приналежність членів товариства до певної національної групи. Так, у Станіславові утворюється українське Станіславівське мисливське товариство "Ватра", а у Львові – українське мисливське товариство "Тур".

Досі діяльність мисливських товариств на території Галичини кінця XIX – початку XX ст. залишається мало дослідженою. Тому подальша робота у дослідженні громадських мисливських організацій дасть змогу повніше осмислити їх вплив на формування мисливського законодавства, на владу щодо виконання вимог мисливського законодавства, а також на формування специфічних мисливських традицій, методи полювання, мисливську термінологію, художню творчість.

Література

1. **Krogulski S.** Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów : Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 6.
2. **Ilustruwany skorowidz stołecznego** miasta Lwowa z okazyi powszechnej wystawy krajowej roku 1894. – Lwów : druk. Fr. S. Reichman, 1894. – S. 80.
3. **[**Електронний ресурс**]**. – Доступний з http://www.uoor.com.ua/ukr/ about_organization/ regional/250.
4. **Rocznik statystyki Galicyi** pod kierunkiem dr. T. Rutowskiego. – Lwów : Drukarnie Pillera i spółki, 1887. – S. 86.
5. **Towarzystwo myśliwych** w Rzeszowie (w pięćdziesiątą rocznicę powstania) 1880-1930. – Rzeszów: Nakładem Towarzystwa myśliwych w Rzeszowie, 1930. – S. 3-20.
6. **Szematyzm królestwa Galicyi** i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1895. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W. Łorińskiego, 1895. – S. 672.
7. **Szematyzm królestwa Galicyi** i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1895. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W. Łorińskiego, 1895. – S. 658.
8. **Szematyzm królestwa Galicyi** i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1895. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W. Łorińskiego, 1895. – S. 659.
9. **Szematyzm królestwa Galicyi** i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskim na rok 1892. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W. Łorińskiego, 1895. – S. 656.
10. **(ДАІФО)** Державний Архів Івано-Франківської області ф.2.оп.3.спр.376.арк. 43.
11. **Ковпак В.** Особливості спортивної політики редакції часопису "Новий час" (1923-1939) // Вісник Львівського університету. – 2007. – Вип. 31. – С. 184-193. (190).
12. **Pięćdziesięciolecie polskiego towarzystwa** łowieckiego // Łowiec Polski. – 1939. – № 10. – S. 299-303.
13. **Myśliwstwo wschodnie**: księga pamiątkowa łowiectwa wschodniego. – Wilno : Skład główny w towarzyswie łowieckim ziem wschodnich w Wilnie, 1935. – S. 49.
14. **Reuman M.** Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa : Drukarnia Orgelbranda, 1845. – S. 205.

УДК 634.17:631.52:581.143.5
Аспір. О.П. Сержук[1] – Уманський ДАУ, Національний дендропарк "Софіївка" НДІ НАН України

СЕЗОННА ДИНАМІКА РЕГЕНЕРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛОДУ

Висвітлено результати дослідження регенераційної здатності рослин трьох видів глоду та вивчено залежність регенераційного потенціалу від метеорологічних умов (температура повітря, інтенсивність атмосферних опадів). На підставі чого пропонуємо оптимізувати терміни вегетативного розмноження та операцій догляду за насадженнями глоду з урахуванням сприятливих для калюсогенезу періодів.

Ключові слова: регенерація, одиниці регенераційної здатності, сезонна динаміка, метеорологічні умови, види глоду.

Post-graduate O.P. Serzhuk[1] –Uman state agrarian University; National denrological park "Sofievka" of the national scientific Institute the Ukrainian National academy of sciences

Temporary dynamics of the hawthorn regeneration ability

The results of study of dynamics of regeneration potential of three genotypes of *Crataegus* L. genus are given. On the basis of these results it is offered to optimize the dates of vegetative propagation and operations of tending the hawthorn plantations taking into consideration favorable periods of callus formation.

[1] Наук. керівник: доц. А.І. Опалко, канд. с.-г. наук, заступник директора з наукової роботи, Національний дендрологічний парк "Софіївка" НДІ НАН України